

М.А. Пелецишин

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ДО АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ ЛДУ

Основним джерелом поповнення фондів музею є матеріали з розкопок, які щорічно проводить археологічна експедиція Львівського університету. Одночасно в музей надходять матеріали, зібрані під час розвідок працівниками і студентами історичного факультету¹. Ці матеріали доповнюють археологічну карту Північного Прикарпаття та Західної Волині, уточнюючи територію поширення археологічних культур. Вони мають певне наукове значення і заслуговують на опублікування. Наведемо опис деяких нових пам'яток.

1. Поселення біля с. Розглядів Зборівського р-ну Тернопільської обл., відкрите на початку 90-х років і було детально обстежене в 1996 р. студенткою V курсу історичного факультету Оксаною Заставною. Воно розташоване на північний схід від села, безпосередньо на північній околиці присілка Липина (урочище "Над терном"), на пологому південному схилі незначного підвищення над долиною, де бере початок один з витоків р. Золотої Липи (ліва притока Дністра). Простягнулося поселення вздовж долини майже на 100 м. На зораній поверхні виявлено фрагменти ліпного посуду, шматки глиняної обмазки та кременю зі слідами сколів.

Частина посудин, ймовірно, горщиків, були виготовлені з глини з великою домішкою шматочків шамоту, тому їхня поверхня горбкувата. Посудини грубостінні, слабо обіглені, поверхня їхня сірого кольору з темними коричневими плямами. Один з горщиків на шийці прикрашений горизонтальним рядком дугоподібних заглиблень, виконаних нігтем (рис. 1: 1). Поверхня частини горщиків гладка або навіть пролощена. Один

¹ Пелецишин М.А. З історії комплектування фондів музею археології Львівського університету: З історії стародавності і середньовіччя // Вісник Львів. ун-ту. Сер. історична. Львів, 1992. Вип. 27. С. 66-76.

з них прикрашений на шийці проколами під краєм (рис. 1: 6). Привертає увагу фрагмент миски зі злегка нахиленою досередини верхньою частиною та лощеною поверхнею (рис. 1: 2).

Серед знахідок є кілька шматків кременю, в тому числі досить грубої пластини зі слідами сколів по краю (рис. 1: 5).

Описане поселення до цього часу було невідоме. Наявний невеликий комплекс речей не дає чіткого уявлення про етнокультурну приналежність поселення. Проте виявлена грубостінна і лощена кераміка з характерними елементами орнаменту дає підстави попередньо датувати поселення серединою 1 тисячоліття до н.е. і пов'язати його з пам'ятками місцевих племен скіфського часу. Пам'ятки цього часу у верхів'ях Золотої Липи поки що мало відомі.

2. Поселення біля с. Велюнь Дубровицького р-ну Рівненської обл. Розташоване на північний схід від села, недалеко від впадання Случа у Горинь (урочище "Обурин"). На поверхні піщаного підвищення виявлено близько 15 цілих і пошкоджених крем'яних пластинок. Вони трикутні або трапецієподібні в поперечному розрізі, краї їх необроблені ретушшю, хоча деякі з них слабко заполіровані і вищерблені від користування. Довжина повністю збережених пластинок не перевищує 5 см (рис. 2: 1-12).

З поверхні цього підвищення зібрано близько двох десятків дрібних уламків ліпного посуду, виготовленого з глини з домішкою трави, дрібного піску. В основному через слабкий випал вони досить крихкі; їхня поверхня, яка має червонобурий колір внаслідок домішки болотної залізної руди, старанно вигладжена. На ній збереглися численні відбитки трави у вигляді коротких заглиблених ліній, що утворюють різні візерунки.

Більшість знахідок являли собою уламки горщиків з плавно відігнутими вінчиками. Лише одна посудина мала високий лійчасто профільований вінець (рис. 2: 19), в іншій - вінець слабко потовщений в основі (рис. 2: 18). Ці дві ознаки вінця є характерними для енеолітичної культури лійчастого посуду, поширеної на території Польщі,

в межиріччі Західного Бугу і Дністра, а також у верхів'ях Прип'яті, разом з її притоками. Один з горщиків мав під краєм вінець орнамент у вигляді ямочок, що закінчувалися на внутрішній поверхні горошинами (рис. 2: 14).

Майже всі посудини прикрашені на зовнішній поверхні рядками дугоподібних заглиблень, виконаних штампом з плоским кінцем. Інколи ямковий орнамент доповнювався горизонтальними заглибленими лініями (рис. 2: 13) або ж вертикальними рядками рисочок (рис. 2: 18).

На основі наявних знахідок не можна остаточно стверджувати, чи йдеться про одне чи більше поселень. Кремень у цілому має традиції мезолітичного часу.

Щодо глиняного посуду, то він належить до пам'яток з ямково-гребінцевою керамікою. Отже, на цій підставі пам'ятку можна датувати досить широко в рамках пізнього неоліту-енеоліту. Цьому не суперечать певні властиві йому риси, що відзначають кераміку культури лійчастого посуду. Матеріали з поселення біля с. Велюня викликають інтерес ще й тому, що розкопки в цьому районі внаслідок радіоактивної забрудненості місцевості найближчим часом не передбачаються.

У музей надійшли окремі крем'яні та інші вироби з кількох різних сіл Львівщини.

1. Село Гійче Жовківського р-ну. В околицях села, на піщаних підвищеннях лівого берега р. Рати часто трапляються вироби з кременю. Серед них є: досить велика майстерно виготовлена і добре збережена клиноподібна сокира з прямокутним поперечним розрізом. Лезова частина сокири старанно відшліфована, решта поверхні покрита сколами. Кремень темний з сивими смугами. Довжина сокири - 13,5 см (рис. 3: 1). Форма сокири та інші технічні показники дають підставу відносити її до культури лійчастого посуду. По берегах р. Рати вже відомо кілька поселень цієї культури (Великі Мости, Червоноград та ін.).

Друга сокира знайдена на піщаному підвищенні на захід від села. Кремень сивий з коричневим відтінком, місцями темний. Сокира клиноподібна, але в поперечному розрізі овальна, має злегка дугоподібне

лезо з пришліфованою поверхнею, її довжина 14 см (рис. 3: 2). Подібні сокири, як відомо, більш характерні для ранніх пам'яток культури шнурової кераміки.

З околиць села походять також уламки двох ножів на пластинах. Один з них має звужений, оброблений ретушшю кінець (рис. 3: 7). Крім того, знайдено два скребки і крем'яний широкий серп з обламаним вістрям. Краї серпа лише оброблені грубими сколами, слідів спрацьованості не збереглося. Можливо, це пошкоджена заготовка серпа (рис. 3: 3). Ці вироби, ймовірно, відносяться до культури шнурової кераміки.

2. Село Потелич Жовківського р-ну. На північно-західній околиці села, біля присілка Гори знайдено крем'яну сокиру і кілька відщепів. Вона повністю збереглася, але має децю пошкоджене лезо. Сокира клиноподібна, вузька, з поперечним прямокутним розрізом, її довжина - 10 см. Уся поверхня виробу, а також бокові грані старанно зашліфовані. Кремень темний, з широкими сивими смугами (рис. 3: 6). Сокира виготовлена технікою, характерною для крем'яного виробництва культури кулястих амфор.

3. Село Домашів Сокальського р-ну. З піщаних полів на північ від села, на правому березі р. Солокії (ліва притока Західного Бугу) походить невелика крем'яна сокирка та кілька скребків (рис. 3: 9). Сокирка має старанно зашліфовану поверхню за винятком сколів по краях, її довжина - 7 см (рис. 3: 10). Можливо, вона належить до культури лійчастого посуду, поселення якої знаходилося на місцевості, але зруйноване піщаним кар'єром.

4. Село Яструбичі Радехівського р-ну. В археологічній літературі є повідомлення про наявність у південній околиці Яструбовичів поселення культури шнурової кераміки¹. У 70-80-х роках надійшли нові знахідки з цього поселення, яке було зруйноване під час прокладки високовольтної лінії та піщаним кар'єром (ур. "Біла гора"). Деякі з цих речей

¹ Михальчишин І. Стародавня Львівщина. Львів, 1993. С. 24.

заслуговують на увагу:

Крем"яна шліфована сокира з дрібнозернистого темного пісковика. Сокира має розширене дугоподібне лезо, злегка опуклий обушок та круглястий отвір. Довжина сокири - 13 см, діаметр отвору - 2 см (рис. 4: 1);

Крем"яний скребок на довгій (13, 5 см) широкій пластині. Кінець пластини і частково краї з боку спинки і черевця оброблені ретушшю. Робоча сторона знаряддя злегка заполірована від ужитку (рис. 4: 2);

Крем"яна клиноподібна сокира, в розрізі овальна. Лезова частина з обох сторін підшліфована. Довжина сокири - близько 9 см (рис. 4:3)

Усі три речі характерні для культури шнурової кераміки.

З піщаного кар"єру на схилі підвищення (ур. "Жолобина") походять фрагменти кераміки культури лійчастого посуду. Серед них виділяються фрагменти вінець двох горщиків. Горщики мали низькі грубі в основні вінчики. Один з них прикрашений овальними заглибленнями (рис. 4: 4,5).

У числі інших знахідок є ціле глиняне злегка конічне пряслице. Діаметр його (рис. 4: 6).

В ур. "Жолобина" знайдено також фрагменти кераміки ранньозалізного часу, виготовлені з глини з великою домішкою грубих грудок каменю. Зовнішня поверхня деяких посудин, які після випалу були обмазані рідкою глиною, горбкувата. Знахідки свідчать про можливість існування тут поселення лежницького типу.

5. Село Шнирів Бродівського р-ну. В 1 км на захід від села, в ур. "Брекалки" поруч з козацькою могилою знайдено вироби з кременю коричневого кольору. Серед них привертають увагу крем"яний скребок на широкій пластині (рис. 4: 7) та ніж з частково ретушованим лезом на пластині (рис. 4: 8).

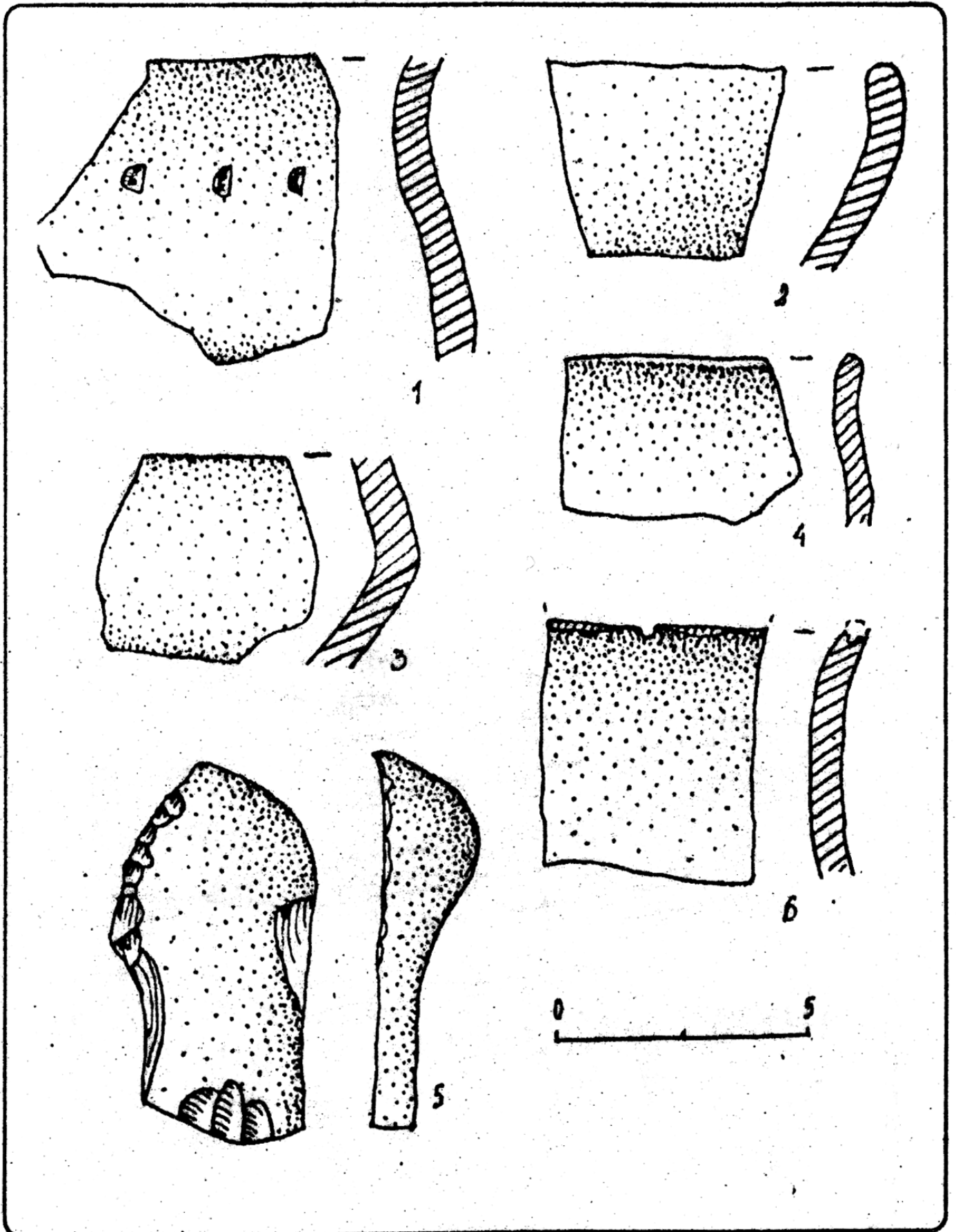

Рис. 1. Знахідки в поселення біля с.Розгадів.

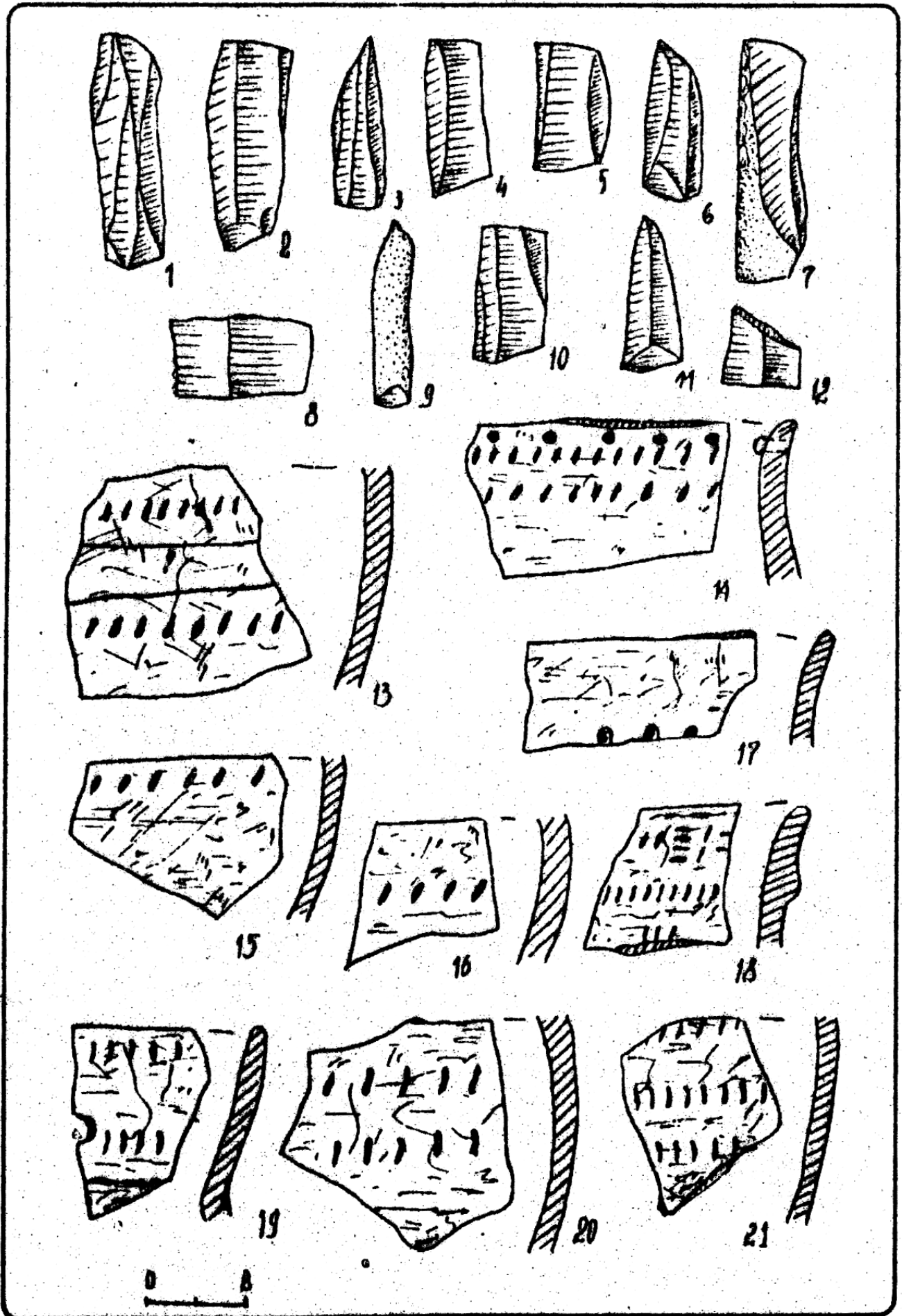
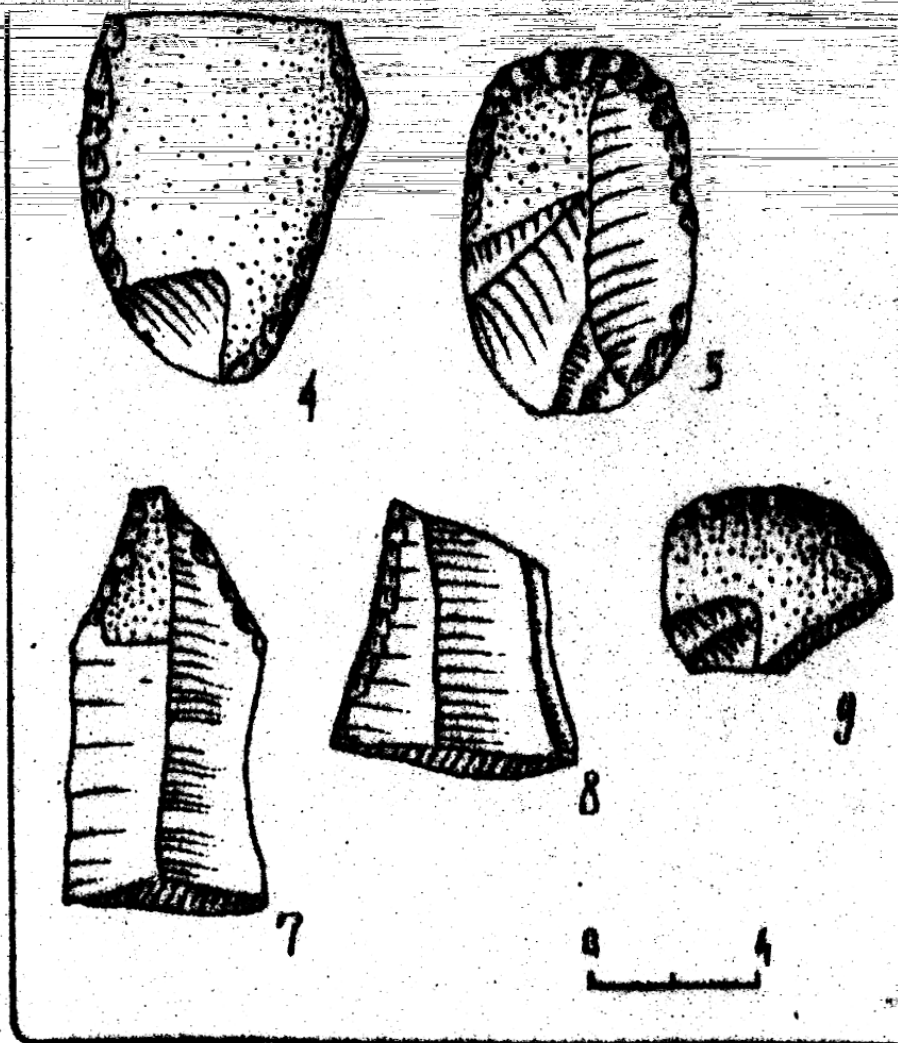
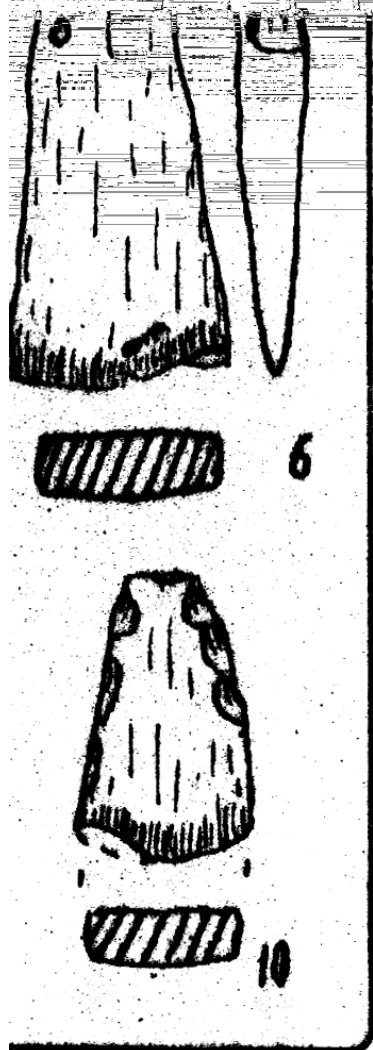
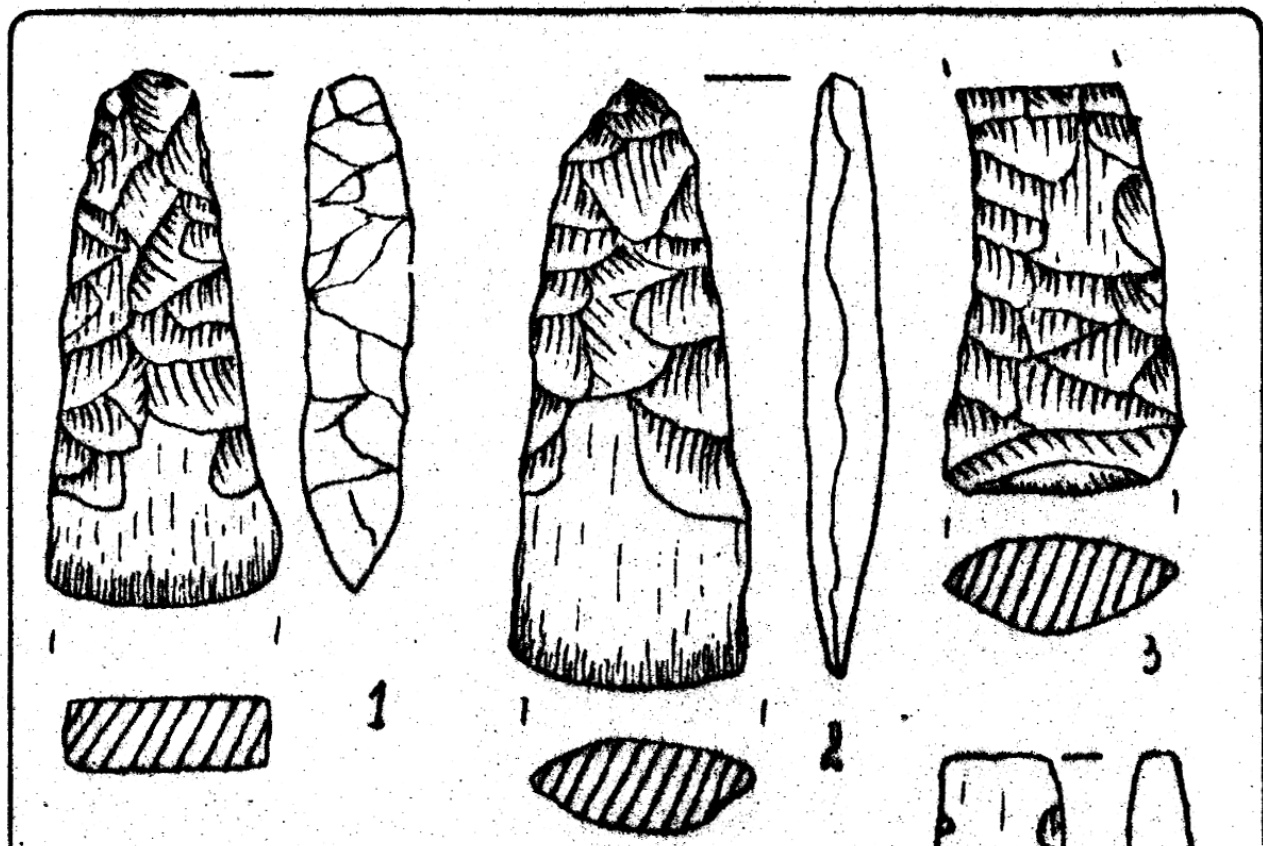

Рис. 2. Знахідки з поселення біля с. Велюнь.

), Домашів (9,10).

Рис. 3. Знахідки в сс.Гійче (1-5;7), Потелич (6

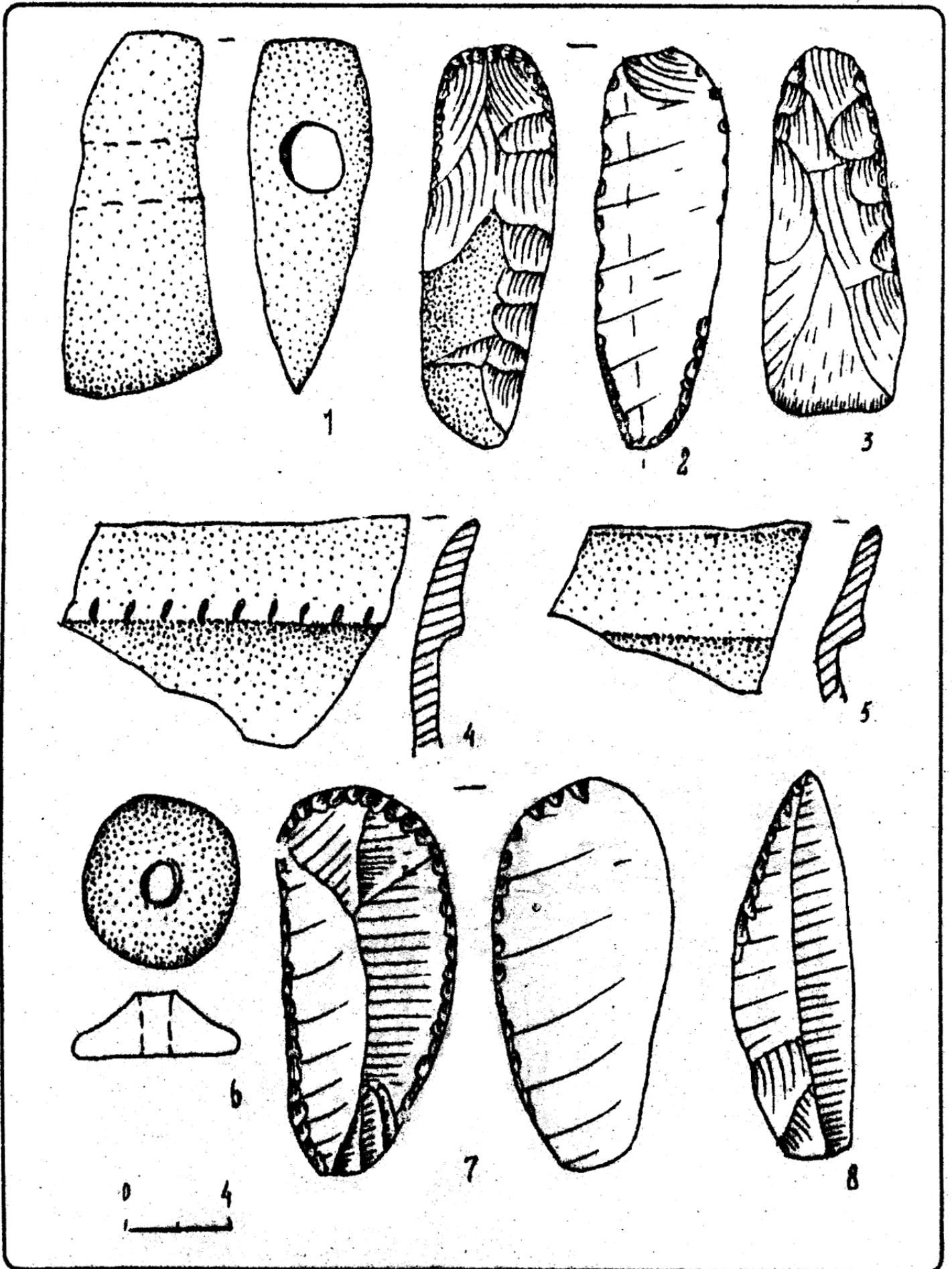

Рис. 4. Знахідки з с.Яструбичі (1-6) та Шнирів (7-8).